

rom, Einsteinom, Bultmannom, Rahnerom; od naših s Balićem, Šancom, Filipovićem, Petrovićem, Zarnikom... (imena su navedena nasumce). On — tako da kažem — plovi u smjeru, struji, ne u štafeti, Tome Akvinskog, Duns Scota, Suareza, Maritaina... pa i s njima slobodno i otvoreno raspravlja, kao i s onima iz drugih struja. Svoje teze razvija slijedom istine, a ne simpatija i animoziteta. I kad proučava i poučava, on filozofira. Koncizno, pozitivno izlaganje bez polemike (osim imanentne), apologetike, ponajmanje retorike. Kao da važe svaku riječ. Metafizički oganj, što su njegovi prethodnici (malo spominjani) pronosili našim vremenom i prostorom (često s ugarcima stranih vatri) rasplamsao se u »Metafizičkoj antropologiji« i izvornom hrvatskom misaonošću. Bez isključivosti i trganja kontinuiteta, nastavlja Markovićevo, Stadlerovu, Bauerovu, Arnoldovu, Bazalinu, Zimmermannovu, Vuk-Pavlovićevo, Filipovićevo, Krstićevo, Vereševu, Ladanovu liniju u osamostaljivanju hrvatske filozofske riječi. Mnoge termine zadržao je u tradicionalnom obliku, u kojem kao da su se »ponašali«, nenametljivo predlažući hrvatske jednoznačnice.

Ponešto mi je i zasmetalo. Npr: Na više mjesta osjetio sam da bi trebalo jasnije lučiti razum i um. Ili: Više se mogao (pozitivno ili negativno, svejedno) osvrtni na hrvatske metafizičare. Dalje: predikati »svet« uz Anselma, Augustina, Tomu Akvinskog u ovakvu djelu, mislim, nisu potrebni. Ima i previda: Romain Rolland ponajprije je književnik (nobelovac), a usput muzikolog. Usredotočen na slijed izlaganja kod A. B. Šimića propušta kazati da je on pjesnik i ateističkih stihova.

Kao i u svakom djelu čitatelj će se već prema svojim predilekcijama zadržavati duže ili kraće kod pojedinih

teza, jer one, iako u apstraktnom obliku, dedukcijom mogu odgovoriti i na konkretna pitanja. Tako i na ono najgorče iz Psalma 73: »... zločincima zavidjeh motreći sreću grešnika (...) Jesam li, dakle, samo ja uzalud čuvao srce čisto i u nedužnosti prao ruke kad sam primao udarce svaki dan i kaznu jutro za jutrom« (193. strana, razdjeljak 587).

Zbog takvih ponora čitatelji »Metafizičke antropologije« nadaju se da neće morati dugo čekati na njegovu »Ontologiju« koja je — kako iznosi Macan — još g. 1958. u latinskom izvorniku ispunila 310 tipkanih strana. Molimo ga da ne kasni, jer mrači se... i potrebno nam je svjetlo Bitka. Miljenko Belić svoju (inače »nepsalmističku«) knjigu završio je stihovima Psalmita: »Pa što je čovjek da ga ne spominješ, / sin čovječji da ga pohodiš?... / Jahve, Gospode naš / divno je ime tvoje po svoj zemlji.« Ja je zaklapam njegovim zaključnim riječima: »... Ovaj život nije put u mrak ništavila, nego — zadržavši sve svoje vrijednosti — ujedno je čovjekov doprinos u spremanju Nebeskog Jeruzalema.«

Ivo Sečkar

Ivan ČEHOK: *Filozofija Stjepana Zimmermanna*, Zagreb, 1993. Stranica 121.

Stjepan Zimmermann, teolog i filozof, uz biskupa Antuna Bauera, Franju pl. Markovića, Gjuru Arnolda i Alberta Bazalu najznačajnija je pojava na obnovljenom Sveučilištu u Zagrebu nakon 1874. godine. Aleksandar Mužinić ga u knjizi »Filozofija u Hrvata 1918-1938« smatra najplodnijim hrvatskim piscem uopće. Nakon drugog svjetskog rata sramotno je i nepravedno osuđen a njegova su djela ideološki proskribirana, pa se o njemu i njego-

vom značenju za hrvatsku kulturu premalo pisalo.

Zimmermann je tvorac originalnog filozofskog sustava. U našim je oskudnim prilikama bio tumač najvažnijih pravaca suvremene filozofije. Zimmermann je pisac u nas rijetkih udžbenika pojedinih filozofskih disciplina, analitičar europske društvene stvarnosti i mjesta hrvatskoga naroda u njoj. Zimmermann je onaj koji je u ratnoj i sveopćoj krizi pokušao razumjeti povijesni tijek života maloga hrvatskoga naroda.

Knjiga I. Čehoka je prvi sustavni i cjeloviti prikaz jednog područja Zimmermannovog djelovanja, njegove filozofije. Ona je zapravo autorov prošireni magistarski rad obranjen pred komisijom u kojoj su bili prof. dr. Danilo Pejović, prof. dr. Ante Pažanin, prof. dr. Franjo Zenko. Najveći dio knjige posvećen je Zimmermannovoj gnoseološkoj problematici, zatim njegovoj filozofiji religije, filozofiji života i filozofiji kulture. Tu se prikazuju glavna Zimmermannova filozofska djela kao »Opća noetika«, »Filozofija religija«, »Filozofija života«. Zahvaljujući pomoći prof. dr. Bonaventure Dude pisac je prikazao i Zimmermannovu zaostavštinu nastalu poslije 1946. godine.

Kako je Zimmermann ne samo filozof nego i teolog, zanimljive su njegove teze o religiji. Njezin izvor nije samo u čovjeku »u nekim psihičkim ili pak socijalnim motivima«, kako to tvrde ateisti. Zato se »tako složen odnos čovjeka spram transcendentnog bića ne može svesti na odnos čovjeka spram sebe samoga«. No filozofija religije ne rješava samo metafizičke probleme, nego »treba prvenstveno upozoriti na važnost smislenog praktičnog djelovanja prema načelu dobra. Nije zgorega ponoviti njegovo upozorenje

da je religiozan onaj tko *praktički* priznaje Boga«.

Prikazujući Zimmermannovu »Filozofiju života« pisac razlaže njegovu tezu da nije dovoljno upozoravati na kulturni značaj religije, niti na potrebu vraćanja moralno obvezatnim normama, nego je zadaća vremena prosuditi konkretna povijesna ozbiljenja idealno kulturnih dobara. U djelu »Krizna kultura« Zimmermann će se na najposredniji način suočiti s krizom vremena. Ponovno je potrebno uočiti istine o ljudskom životu jer »današnji, društveno poremećeni život, poučan je u mnogočemu tek negativno: da se vidi, kako je nevaljan«.

I filozofija kulture koju pisac obrađuje ima ulogu »usmjeravanja života«. Kultura je u krizi a s njom i filozofija kao kritička društvena teorija. »Potrebno je ispitati ima li u samome društvu onih subjekata koji su spremeni prihvatiti vodeću ulogu filozofije u vrijednosnom usjemranju života?« Sudbomosno je imamo li ili nemamo u ovom trenutku duhovne i intelektualne potencijale koji neće produljivati našu krizu nego će je razrješavati primjerenom interesu pojedinca, naroda i čovječanstva. Intelektualci ne smiju samo pozivati na ideale jer bi to bilo u službi ideologije ili kako to kaže sam Zimmermann: »Ideje mogu kadgod služiti samo sredstvom namjernog idealiziranja, kojim bi se imala dobiti iluzija životne stvarnosti«.

Uvjereni smo da je koristan ovaj pregledan, stručan, tečno čitljiv pregled Zimmermannove filozofije. Sama knjiga svjedoči i o dobrom poznavatelju povijesti filozofije i suvremenih filozofskih tokova te tako otkriva intelektualca koji filozofski procjenjuje duhovna događanja i u ovom našem vremenu — na ovom našem tlu i onda kada o njima izravno ne govori. Čini

mi se da je piscu knjige uspjelo pokazati ono uistinu filozofsko u Zimmermannovim djelima što komunicira s cjelokupnom poviješću ideja a što i danas ima za nas presudnu važnost. Zimmermann preko ove Čehokove recepcije jača u nama vjeru u to da čovjek nije samo nagonско biće kome je suđeno da propovijeda samo svoje

ideje. On može prevladati svoje nagone, ali samo ako mu je volja usmjerena na ciljeve koji su prethodno razumski odabrani i ukoliko je kriterij te razumske prosudbe ljubav. Ovime je optimistički naznačena mogućnost jedne duhovno bogatije društvene stvarnosti od one u kojoj trenutno živimo.

Ćiril ČOH

AUTORI U OVOM BROJU:

Václav DLAPKA — dipl. ing., student teologije.

Dr. Bernhard GROM — profesor na Filozofskom fakultetu u Münchenu (psihologija religije).

Dr. Ivan KORDIĆ — predavač na Filozofskom fakultetu DI u Zagrebu.

Mr. Mijo NIKIĆ — asistent na Filozofskom fakultetu DI u Zagrebu (psihologija).

Dr. Celestin TOMIĆ — umirovljeni profesor (biblijske znanosti).

Mr. Pero VIDOVIĆ — asistent na Filozofsko-teološkom Institutu DI (biblijske znanosti)

*Svim našim čitateljima i suradnicima želimo
sretan i blagoslovljen Uskrs!*